

L-iżvilupp tat-tarbija fil-ġuf

(b'kollaborazzjoni ma' l-isptar St. James)

Minn Dr Naged Megally MD, Speċjalista ta' l-Ultrasound Obstetrics and Gynaecology)

L-ultrasound bi tlieta jew erba' dimensjonijiet huwa meqjus bhala invenzjoni kbira hafna fil-qasam tar-ritratti meħuda bl-ultrasound. Dan ghaliex ir-ritratti 3D jew 4D ta' trabi fil-ġuf jistghu jwasslu ghal dijanjosi aktar faċli u korretta. Dawn ir-ritratti jhallu impatt psikologiku kbir fejn tidhol ir-rabta bejn l-omm u t-tarbija li ghadha f'ġufha ghax jipprovdu stampa realistika tat-tarbija u joffru l-opportunita` ta' eżami fil-fond tat-tarbija. F'dan l-artiklu se naghtukom taghrif dwar il-mod meraviljuż kif it-tarbija tiżviluppa fil-ġuf.

Il-konċepiment

Ghall-habta ta' nofs ix-xahar bejn żewġ ċikli menstruwali, bajda tinqata' minn wiehed mill-għenieqed tal-bajda. Waqt l-att sesswali, mijiet ta' miljuni ta' spermi jidhlu fil-vaġina iżda waħda jew tnejn biss minnhom jirnexxihom jaslu sal-bajda. Il-bajda tibbies immedjatament biex ma tħalli lill-ebda sperma oħra tidhol. F'dan il-mument, jiġu determinati s-sess tat-tarbija tiegħek u karatteristiċi bhall-kulur tal-ġilda u tax-xagħar.

L-ewwel xahar

Il-bajda fertilizzata tinqasam, l-ewwel bil-mod u mbagħad b'rata aktar mgħaġġla. Dan il-ballun ta' ċelloli jimxi tul il-fallopian tube u mbagħad jidhol fil-ġuf. Xi ġimgha wara l-konċepiment, jew tliet ġimghat minn meta beda l-aħħar period, il-ballun ta' ċelloli jieħu postu fil-ġuf.

It-tieni xahar

Aktarx li dan ix-xahar huwa l-aktar wiehed importanti għall-iżvilupp tat-tarbija fil-ġuf, billi kull ċellola toħloq il-pedament għall-holqien ta'

ċelloli godda. Il-ballun ta' ċelloli issa jissejjaħ embriju u kull ċellola fih tibda tesegwixxi rwol partikolari u indispensabbli. L-embriju għandu l-forma ta' l-ittra "C" (għax in-naħa ta' daharu qed tikber aktar malajr min-naħa ta' quddiem) u għandu denb, li jisparixxi aktar ma jikber. Bħalissa huwa twil inqas minn ċentimetru u l-parti l-kbira ta' dan it-tul hi meħuda mir-ras. Fuq il-wiċċ u r-ras diġa` qed jidhru l-marki fejn se jiffurmaw l-għajnejn, il-widnejn, l-imnieher u l-ħalq. Sa l-aħħar tax-xahar ikunu ffurmaw ħafna mill-organi interni tat-tarbija u d-daqs ta' l-embriju rdoppja.

(Dwar ir-ras ta' l-embriju, ta' min jgħid li ċerti strutturi li ma jidhrux ċari f'2D scan jidhru aħjar fi 3D jew 4D scan. Dan għaliex bl-ultrasound 3D jew 4D, l-istruttura tal-moħħ tista' tiġi osservata tkun xi tkun il-pożizzjoni ta' ras it-tarbija.)

It-tielet xahar

F'xi żmien matul it-tielet xahar, inti tista' tisma' t-taħbit ta' qalb it-tarbija tiegħek permezz ta' ultrasound. Il-partijiet interni kollha ta' ġisem it-tarbija issa qegħdin hemm, għalkemm għadhom ċkejknin ħafna u ma mmaturawx. Bħalissa qed jiformaw il-partijiet ta' ġewwa tal-widnejn filwaqt li fuq iż-żewġ naħat tal-għonq jidhru żewġ nefhiet fejn se jkun hemm il-parti ta' barra tal-widnejn. Fuq il-ħalq, li diġa` jista' jinfetaħ u jingħalaq, jibdew jikbru x-xofftejn u ftit 'il fuq minnhom jibda jiforma l-imnieher. L-għajnejn qed jiżviluppaw ukoll, u fuqhom il-kpiepel li se jibqgħu magħluqin fuq l-għajnejn għal ftit xhur oħra. Dahar it-tarbija qed jibda jidritta, u d-dirgħajn u r-riglejn jistgħu jitgħawġu permezz ta' minkbejn u r-kopptejn daqs nitfa. Id-denb, li kien qed jiċkien bil-mod il-mod, issa jisparixxi. It-3D jew 4D scanning huwa rakkomandat bejn l-24 u l-34 ġimgha tat-tqala iżda jista' jsir ukoll fl-ewwel tliet xhur tat-tqala permezz ta' transvaginal scan.

Ir-raba' xahar

Sa nofs dan ix-xahar, it-tarbija tiegħek tkun għamlet żvilupp importanti: l-organi sesswali esterni jsiru maskili jew femminili b'mod ċar. Id-dwiefer jibdew jiffurmaw fuq is-swaba', għalkemm jibqgħu rotob sakemm it-tarbija titwieled. Fuq il-ponot tas-swaba' jibdew jidhru l-linji u ċ-ċrieki li jiformaw il-marki tas-swaba'. Il-fattizzi tal-wiċċ qed jidhru b'mod aktar ċar. Ir-ras kibret u l-widnejn jinsabu f'pothom fil-ġnub tagħha.

Fil-ħanek qed jikbru s-snien, anke jekk dawn mhumiex se jidhru qabel ma jgħaddu diversi xhur mit-twelid. Ix-xofftejn issa huma żviluppati sewwa. It-tarbija tikber hafna matul dan ix-xahar, tant li issa hija twila 12-il ċentimetru u nofs, tiżen kważi 110 grammi u toqgħod eżatt fil-pala ta' idek.

(L-iskeletru tat-tarbija jista' jiġi osservat permezz ta' volume rendering. Jekk ikun hemm xi affarijiet mhux normali, dawn jinqabdu aktar faċilment b'real time 4D scan. Il-kustilji, l-għadam ta' l-ispallejn u l-għadma tas-sider ilkoll jidhru sew b'4D scan.)

Il-ħames xahar

Matul dan ix-xahar in-numru ta' ċelloli tan-nervituri jiżdied sew, l-aktar fuq in-naħa ta' quddiem tal-moħħ li hija l-parti li biha l-bniedem jaħseb. Fuq gisem it-tarbija qed jikber ix-xagħar. Hemm ix-xagħar ta' l-għajnejn kif ukoll dak li jissejjah "lanugo" u li huwa kisja xagħar fin fuq gisem u wiċċ it-tarbija. Normalment dan ma jibqax jidher sakemm it-tarbija tasal biex titwieled. Id-dwiefer ta' l-idejn ikomplu jitwalu, filwaqt li jibdew jikbru wkoll id-dwiefer tas-saqajn. Għal nofs dan ix-xahar aktarx li thoss it-tarbija tiċċaqlaq għall-ewwel darba. It-tarbija ilha ftit ġimghat li bdiet tiċċaqlaq iżda huwa biss issa li inti tista' thossha ghax l-għadam tagħha issa huwa aktar iebes u l-muskoli tagħha huma aktar b'saħħithom minn qabel. Kull ġimgha se jkomplu jsiru iżjed b'saħħithom.

(Il-profil tal-wiċċ jagħti indikazzjoni importanti ta' jekk it-tarbija hix b'saħħitha. L-ultrasound 3D jew 4D jagħti stampa ċara ta' wiċċ it-tarbija u jista' jipprovdi wkoll ritratti minn angoli differenti. B'dan l-ultrasound jistgħu jiġu osservati tajjeb ix-xofftejn, il-ħanek ta' fuq, l-imnieher u l-kpiepel tal-għajnejn. Il-widnejn u l-livell tagħhom ukoll jagħtu indikazzjoni importanti tan-normalita` jew in-nuqqas tagħha.)

Is-sitt xahar

Matul is-sitt xahar it-tarbija jkollha ġilda mkemmxha u trasparenti li tkun miksija b'dak li jissejjah "vernix" u li jixbah ix-xama'. Taħt il-ġilda qegħdin jiformaw il-glandoli tal-għaraq. Il-kurdun, li jgħaqqad lit-tarbija miegħek permezz tal-placenta, issa huwa oħxon u b'saħħtu. L-aktar problema komuni li thasseb lil hafna ommijiet hija l-kurdun madwar għonq it-tarbija. Dan jista' jidher faċilment b'real time 4D scan. Madwar il-vini fil-kurdun ikun hemm bħal ġelatina li tgħin biex ma jitrabbewx

ghoqiedi li jzommu d-demm milli jkompli għaddej. Il-movimenti tat-tarbija jservu ta' eżercizzju għal riglejha u dirghajha u jghinu fl-iżvilupp ta' passaġġi fil-mohh li jibqgħu jintużaw wara t-twelid. Lejn tmiem dan ix-xahar issir bidla importanti fil-pulmun tat-tarbija. Matul it-tqala, it-tarbija tiehu n-nifs permezz tieghek. It-tarbija tarmi l-carbon dioxide u tiehu l-ossiġnu min demmek permezz tal-placenta. Il-pulmun tat-tarbija ma jibdiex jaħdem qabel ma hija titwieled iżda fis-sitt xahar it-tarbija tibda tipprepara għal meta jkollha tibda tiehu n-nifs waħedha.

(L-ultrasound 3D jew 4D juri b'mod ċar jekk ikunx hemm xi haġa mhux normali fir-riglejn u fid-dirghajn. Barra minn hekk dan it-tip ta' ultrasound jagħti indikazzjoni aħjar ta' kif qed taħdem qalb it-tarbija.)

Is-seba' xahar

Fil-bidu ta' dan ix-xaġhar it-tarbija tiftah għajnejha bil-mod. Anke fil-ġuf, il-hbub tal-għajnejn jikbru jew jiċkienu skond l-ammont ta' dawl. Il-punti fl-ilsien li bihom intieghmu l-ikel huma żviluppati sew. Għal raġunijiet li għadna ma fhimnihomx, tarbija fil-ġuf ikollha hafna aktar minn dawn il-punti milli għandha bżonn iżda sakemm tiġi biex titwieled ikunu naqsulha. Jekk it-tarbija hija tifel, f'dan ix-xahar it-testikoli jibdeu neżlin mill-addome, fejn żviluppaw, biex jieħdu posthom fuq barra. Il-ġilda tat-tarbija issa hija inqas imkemma għax l-ammont ta' xaħam fit-tarbija żdied. Mohh it-tarbija qed jikber b'mod mgħaġġel u t-taqsimiet differenti tiegħu waslu biex jibdeu jagħmlu x-xogħol li se jibqgħu jagħmlu għall-bqija tal-hajja, bħall-kontroll tal-memorja u d-diskors.

(L-organi sesswali esterni tat-tarbija jidhru sewwa b'real time 4D scan u għalhekk wieħed jinduna jekk ikun hemm xi haġa mhux normali, bħal ermafrodiżmu. B'2D scan, l-istonku, il-kliwi u l-bużżieqa ta' l-urina jidhru tajjeb iżda bl-użu ta' scan 3D jew 4D jista' jiġi kkalkolat ukoll il-volum ta' l-organi.

It-tmien xahar

Kull parti ta' ġisem it-tarbija tieghek issa qed tipprepara għall-miġja tat-tarbija fid-dinja. Il-mohh u s-sistema nervuża qegħdin jimmaturaw u jibqgħu jagħmlu dan għal żmien twil wara t-twelid. It-tarbija qed iżżid fil-piż u l-ġilda tagħha hija lixxa u ta' lewn li juri li hi b'saħħitha. L-għajnejn huma miftuhin għal kollox u r-ras hija miksija bix-xaġhar. Ghalkemm it-tarbija ma tiħux nifs fil-veru sens tal-kelma, xorta waħda jaqbadha s-

sulluzzu u tagħmel movimenti daqslikieku qed tiehu n-nifs. Inti tinduna li t-tarbija jkollha s-sulluzzu għax thossha tagħmel moviment f'salt kull ftit hin. F'dan iż-żmien inti tista' tibda tinnota wkoll li t-tarbija għandha hinijiet ta' attivita` u mistrieħ kuljum.

Id-disa' xahar

Għalkemm l-iżvilupp tat-tarbija jnaqqas fir-ritmu aktar ma joqrob it-twelid, il-piż tagħha kien qed jiżdied bi 15-il gramma xaham kuljum. Idejn it-tarbija għandhom qabda soda u normalment ikunu magħluqin wara t-twelid. Lejn tmiem dan ix-xahar it-tarbija tiehu l-pożizzjoni biex titwieled – normalment b'rasha 'l isfel, thares lejn daharek. Meta titwieled, tarbija jkollha piż medju ta' tliet kilogrammi u tkun twila 38 ċentimetru minn rasha sal-warrani u 51 ċentimetru minn rasha sa saqajha. Hafna drabi s-subien jitwiellu akbar mill-bniet. Iżda hadd ma hu eżatt bhall iehor u t-tarbija tiegħek tista' tkun tizen minn żewġ kilogrammi u nofs sa erba' kilogrammi u tista' tkun twila bejn 43 u 56 ċentimetru.